

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף צו

(בעמוד הקודם)

אמר רב יהודה - יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן: יין רע הנמכר בחנות, שריחו חומץ וטעמו יין, (כי היין המתחיל להחמיץ בתחילה רק הריח שלו נעשה חומץ, ולאחר שלושה ימים גם הטעם שלו נעשה חומץ), מברכים עליו 'בורא פרי הגפן' כי הולכים אחר הטעם וטעמו יין.

ורב חסדא אמר - גבי חמרא דאקרים למה לי: על יין רע למה לי לברך 'בורא פרי הגפן'? רב חסדא סובר שהולכים אחר הריח ואם כן הוא נחשב לחומץ שברכתו 'שהכל'.

מיתיבי - על הפת שעפשה, ועל היין שהקרים, ועל תבשיל שעברה צורתו, אומר שהכל נהיה בדברו: כי הפת כבר לא נחשבת 'לחם' ולכן לא מברכים עליה 'המוציא'. וכן הדייסה שהחמיצה כבר לא מברכים עליה 'מזונות'. וכן יין רע שהתחיל להחמיץ לא מברכים עליו 'הגפן' אלא 'שהכל'. קושיא על רב יהודה!

אמר רב זביד - מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנתא: הברייתא מדברת על יין רע עוד יותר מהיין הרע הנמכר בחנות, והיין הזה לא נמכר בחנות אלא רק בקרנות העיר. היין הזה כבר התחיל להחמיץ יותר, ויש בו קצת טעם חומץ אך אינו חומץ גמור (חידושי הר"ן). על יין כזה לכו"ע מברכים 'שהכל'.

א"ל אביי לרב יוסף - הא רב יהודה הא רב חסדא, מר כמאן סבירא ליה? א"ל מתניתא ידענא: יש לנו שתי דעות ביין שריחו חומץ וטעמו יין, האם הוא נחשב ליין או לחומץ, דעת רבי יהודה ודעת רב חסדא. כמו מי אדוני סובר? אמר לו רב יוסף - אני יודע ברייתא בענין.

דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך, ואחר כך נמצאת חומץ, כל ג' יום ודאי, מכאן ואילך ספק: מי שרוצה לייחד חבית של יין לתרומה, דהיינו שבכל פעם שהוא ירצה להפריש תרומה על חביות יין אחרות שלו, הוא

יפריש עליהם מהחבית הזו. הוא טועם אותה ובודק שהיא יין ולא חומץ (כי אי אפשר להפריש מיין על חומץ משום שא"א להפריש ממין אחד על מין אחר), ומכאן ואילך מפריש ממנה על חביות אחרות שלו. ואם לאחר זמן הוא טעם אותה וגילה שהיא חומץ, הדין הוא כך - כל שלושה ימים היא נחשבת לחומץ ודאי, ומכאן ואילך לספק חומץ. והגמרא מבארת את הברייתא -

מאי קאמר? א"ר יוחנן הכי קאמר, כל ג' ימים הראשונים ודאי יין, מכאן ואילך ספק: שלושה ימים לאחר שייחד את החבית בתחילה, היין ודאי יין, וההפרשות ודאי תרומה. כי ליין לוקח שלושה ימים להחמיץ. אבל משם ואילך, ספק אם היין שבחבית היה חומץ או יין (עד שהוא טעם וגילה שהוא חומץ). והגמרא מבארת את שיטת רבי יוחנן -

מאי טעמא? חמרא מעילאי עקר, והאי טעימיה ולא עקר. אם תמצא לומר בתר דטעימיה עקר, הוה ריחא חלא וטעימיה חמרא, וכל ריחיה חלא וטעימיה חמרא **חמרא:** היין שבחבית מתחיל להחמיץ מלמעלה, ולאט לאט יורד ומחמיץ את כל החבית עד למטה. ולכן מכיון שהוא טעם את החבית בתחילה והיה טעמה היין, גם אם נאמר שרגע לאחר מכן היין התחיל להחמיץ, הרי כאמור לוקח ליין שלושה ימים להחמיץ, כי בתחילה נעשה ריחו חומץ וטעמו נשאר יין עד לאחר שלושה ימים. ורבי יוחנן סובר שיין שריחו חומץ וטעמו יין נחשב ליין. ולכן בכל מקרה בשלושת הימים הראשונים היין נחשב ליין ולא לחומץ.

אבל מכאן ואילך לא ידוע האם באמת הוא כבר החמיץ רגע לאחר הטעימה, או שהוא התחיל להחמיץ רק בשלושת הימים האחרונים מאז שגילינו שהוא החמיץ. כי כאמור אם עכשיו טעמנו שהוא חומץ, הוא בודאי כבר התחיל להחמיץ במשך שלושת הימים האחרונים שבהם רק ריחו היה חומץ וטעמו היה יין, וכאמור לדעת רבי יוחנן הוא היה נחשב אז ליין. ולכן עד הרגע האחרון שבו טעמנו וגילינו שהוא חומץ, יש לנו ספק האם הוא היה יין או חומץ.

ורבי יהושע בן לוי אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ולהלן ספק: בשלושת הימים האחרונים ודאי שהיין שבחבית הוא חומץ, ומשם ואילך אחורה עד היום שבו ייחד את החבית לתרומה ספק לנו אם היין היה חומץ או לא. והגמרא מבארת את שיטתו -

מאי טעמא? חמרא מתתאי עקר, ואימור עקר ולא אדעתיה. ואם תמצא לומר מעילאי עקר והא טעימיה ולא עקר, דלמא בתר דטעימיה עקר, הוה ריחיה חלא

וטעמיה חמרא, וריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא: לדעת רבי יהושע בן לוי היין מתחיל להחמיץ מלמטה ולא מלמעלה. ולכן יתכן שבשעה שהוא טעם את החבית בתחילה, הוא כבר לא שם לב שהיא התחילה להחמיץ מלמטה, וכבר אז היא היתה חומץ. כי לשיטת ריב"ל יין שריחו חומץ וטעמו יין נחשב לחומץ ולא ליין.

ואפילו אם באמת בזמן הטעימה היא היתה יין גמור, יש לחשוש שרגע לאחר מכן היין כבר התחיל להחמיץ. וכאמור לשיטת ריב"ל ברגע שהוא מתחיל להחמיץ וריחו נעשה חומץ, למרות שטעמו יין הוא נחשב לחומץ. ולכן מרגע לאחר הטעימה עד שלושת הימים האחרונים יש לנו ספק האם החבית היתה חומץ או לא. (כי רק בשלושת הימים האחרונים היא התחילה את התהליך, ולכן בשלושת הימים האחרונים היא ודאי חומץ).

דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע בן לוי - ראשונים ודאי יין, אחרונים ודאי חומץ, אמצעיים ספק: חכמי הדרום אמרו את דברי רבי יהושע בן לוי בנוסח אחר. שלושת הימים הראשונים היין ודאי יין, בשלושת הימים האחרונים הוא ודאי חומץ, ובימים שבאמצע ספק אם הוא יין או חומץ. והגמרא מקשה על כך -

הא גופא קשיא! אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא, והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא: הרי אם בשלושת הימים הראשונים הוא ודאי יין, זאת אומרת שלדעת ריב"ל יין שריחו חומץ וטעמו יין נחשב ליין, כי אחרת היה לנו לחשוש שמא רגע לאחר הטעימה הוא כבר התחיל להחמיץ ונעשה ריחו חומץ. מאידך, אם בשלושת הימים האחרונים הוא ודאי חומץ, זאת אומרת שלדעת ריב"ל יין שהתחיל להחמיץ נחשב לחומץ, כי אחרת מכיון שלוקח ליין שלושה ימים להחמיץ יתכן שהוא התחיל את התהליך רק בשלושת הימים האחרונים ובימים הללו הוא היה נחשב ליין.

ואם כן יש כאן סתירה בדעת ריב"ל האם יין שריחו חומץ נחשב ליין או לחומץ!

תירוצ: כגון דאשתכח חלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה משתכח חלא סיפתקא: מדובר במקרה שהוא מצא עכשיו בחבית חומץ חזק מאד. חומץ כזה בהכרח שהוא כבר התחיל להחמיץ לפני שישה ימים, ולפני שלושה ימים הוא כבר היה חומץ ודאי.

ובאמת לדעת ריב"ל יין שריחו חומץ נחשב ליין, ולכן בשלושת הימים הראשונים (לאחר הטעימה כשייחד את החבית) הוא ודאי יין. אבל בשלושת ימים האחרונים

הוא ודאי חומץ, מכיון שהוא נמצא חומץ כל כך חזק, בהכרח שכבר שלושה ימים הוא חומץ.

כמאן פשט ליה? עד כאן ביארה הגמרא את הברייתא שהביא רב יוסף לאביי, על שאלתו של אביי כמו מי הוא סוכר במחלוקת רב יהודה ורב חסדא, האם יין שריחו חומץ וטעמו יין נחשב ליין או לחומץ. הגמרא שואלת כמו איזו דעה בפירוש הברייתא סוכר רב יוסף. האם כרבי יוחנן ואם כן הוא נחשב ליין, או כרבי יהושע בן לוי (בפירוש הראשון) ואם כן הוא נחשב לחומץ.

פליגי בה רב מרי ורב זביד, חד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי: נחלקו בדבר רב מרי ורב זביד האם כרבי יוחנן או כרבי יהושע בן לוי.

*

איתמר, המוכר חבית יין לחברו והחמיצה: מדובר שהקונה לקח את החבית מהמוכר והעבירה לביתו כמו שהיא, והיא החמיצה בכיתו של הקונה.

לדעת רב - אם היא החמיצה בתוך שלושה ימים מהמכירה, הדבר ידוע שהיא החמיצה כבר כשהייתה אצל המוכר, לפי שהיין מתחיל להחמיץ לפחות שלושה ימים לפני שיש לו ריח של חומץ, וא"כ אם הקונה מריח בחבית ריח של חומץ סימן שהיין התחיל להחמיץ כבר לפני שלושה ימים לפחות, והרי זה כאילו שהמוכר מכר לו חומץ במקום יין, וזהו מקח טעות ועליו להחזיר לקונה את מעותיו. אבל אם הקונה מריח בה ריח של חומץ לאחר שלושה ימים, היא החמיצה ברשותו.

ולדעת שמואל - גם בתוך שלושה ימים המוכר לא חייב באחריותה של החבית, לפי ש'היין מדלג על כתפו של האדם', דהיינו מזלו וחטאו של הקונה גרם ליין להחמיץ, ולכן המוכר פטור.

עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא: רב יוסף דן דין כמו רב במקרה שאירע בשיכר שהתקלקל. **וכוותיה דשמואל בחמרא:** וכמו שמואל במקרה שאירע בין שהתקלקל.

*

ת"ר: על שכר שעשוי מתמרים או משעורים, וכן על שמרי יין דהיינו שנותנים מים על שמרי יין ושותים אותם, מברכים 'שהכל', ולא מברכים 'בורא פרי העץ' על שכר

תמרים, ולא 'בורא פרי האדמה' או 'בורא מיני מזונות' על שכר שעורים, ולא 'בורא פרי הגפן' על שמרי יין.

אחרים אומרים: הם חולקים על תנא קמא לגבי שמרי יין, וסוברים שאם מורגש במים טעם של יין ברכתם 'בורא פרי הגפן'.

אמר רבא: הם לא נחלקו במקרה שהוא שפך לתוך השמרים שלוש כוסות מים, והיין הבלוע בשמרים יצא החוצה והתערב במים ויש כאן כעת ארבע כוסות, שלדעת כולם יש כאן יין וברכתו 'בורא פרי הגפן'. **הגמ' עוצרת באמצע דברי רבא ומבארת:**

רבא לטעמיה: רבא הולך בזה לשיטתו שכל יין שלא מזגו לתוכו מים בשיעור של כוס אחת של יין כנגד שלוש כוסות של מים אינו יין (= ואינו ראוי לקידוש וכו'), לפי שהוא מידי חזק ואינו ראוי לשתיה (= היין בזמנם היה חזק ביותר והיו צריכים למוזגו במים כדי להחלישו שיהיה ראוי לשתיה). ולכן גם לגבי שמרי יין אם יצא מהשמרים כוס אחת של יין כנגד שלוש כוסות של מים הרי זה יין שברכתו 'בורא פרי הגפן'.

ממשיכים עם דברי רבא:

רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא: ואם הוא שפך לתוך השמרים שלוש כוסות מים ונשארו שלוש כוסות, לדעת כולם זה מים שברכתם 'שבכל'.

כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא: מחלוקתם היא רק במקרה שהוא שפך לתוך השמרים שלוש כוסות מים וכעת יש כאן שלוש וחצי כוסות.

דרבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק, פש ליה פלגא, ופלגא נשיתא פלגי מיא, ולא כלום הוא: שלדעת רבנן (= תנא קמא) הוא שפך שלוש כוסות של מים ואותם שלוש כוסות חזרו ויצאו מהשמרים, ומה שנוסף כאן זה חצי כוס שבאה מהיין הבלוע בשמרים, ומזיגה של חצי כוס יין מול שש חצאי כוסות של מים אינה נחשבת לכלום, אלא זה מים שברכתם 'שהכל'.

ואחרים סברי תלתא עול, תרין ופלגא נפיק, פש ליה כוזא, וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא הוא: ולדעת אחרים הוא שפך שלוש כוסות של מים ויצאו מהשמרים רק שתיים וחצי כוסות, והחצי הנותר נשאר בשמרים, ובמקומה יצאה חצי כוס יין מהשמרים, נמצא שביחד יצא כוס שלם של יין מהשמרים (= שהרי הוא שפך שלוש כוסות וכעת יש לו שלוש וחצי כוסות, שמהם שתיים וחצי כוסות מים וכוס אחת של יין), וכוס יין ביחס לשתיים וחצי כוסות מים, הוא יין גמור וברכתו 'הגפן'.